

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка

Кафедра української мови і літератури

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан факультету
іноземної та слов'янської
філології

А.М.Коваленко

» _____ 2019 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
2.06 ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ

галузь знань – 01 Освіта / Педагогіка

спеціальність – 014 Середня освіта (Українська мова і література)

освітньо-професійна програма – Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова)

Мова навчання – українська

Погоджено науково-методичною
комісією факультету іноземної та
слов'янської філології

«30» серпня 2019 р.

Голова

Семенов О.М., д.пед.н., професор

Суми – 2019

Розробник: **Горболіс Лариса Михайлівна**, доктор філологічних наук,
професор кафедри української мови і літератури

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри
української мови і літератури
Протокол № 1 від «30» серпня 2019 р.

Завідувач кафедри

Семеног О.М., д.пед.н., професор

Рецензент – доктор філологічних наук, професор кафедри української
літератури і компаративістики Київського університету імені Бориса
Грінченка Вірченко Тетяна Ігорівна.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Освітній ступінь: магістр	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
5-й		5-й	
Семестр			
9-й		9-й	
Лекції			
18 год.		4 год.	
Практичні, семінарські			
18 год.		4 год.	
Лабораторні			
год.		год.	
Самостійна робота			
110 год.		140 год.	
Консультації:			
4 год.		2 год.	
Вид контролю: іспит			
Загальна кількість годин – 150			

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Завдання курсу – формувати інтерпретаційну свідомість, критичне мислення магістрантів; формувати якості культурного читача, вдумливого, уважного поціновувача твору; навчити критично сприймати наукові публікації тенденційного характеру; сприяти формуванню філологічної компетентності майбутніх учителів-словесників; привернути увагу магістрантів до важливих властивостей літературного твору та його функцій, оцінюючи їх у широкому контексті розвитку теоретико-літературознавчої та естетичної думки від античності до новітнього часу.

Мета курсу – розширити уявлення про мистецтво, ознайомити з актуальними поняттями сучасної літературної методології, ввести майбутніх філологів і вчителів словесності в широке поле дискусій навколо теоретичних принципів аналізу літературного твору, дати можливість майбутнім фахівцям-філологам продемонструвати набуті знання в оцінці конкретних літературних творів у аспекті їх жанрового змісту й форми та стилістики.

Програма курсу, ґрунтуючись на досвіді провідних учених, теоретиків літератури має навчити магістрантів заглиблюватися в архетипні основи художньої літератури, з'ясовувати особливості втілення у художньому тексті універсальї художньої свідомості, ментальних та етнічних архетипів, різнобічно й різноаспектно аналізувати літературні явища.

Унікальність навчальної дисципліни. Курс сприяє не лише систематизації й узагальненню знань із теорії літератури, а й пропонує ознайомитися й апробувати корпус знань про сучасні методи та методології аналізу літературного твору, що урізноманітнюють підходи до сучасного аналізу літературного твору. Це важливо й необхідно для формування фахових компетентностей майбутніх вчителів української літератури, які мають ініціювати, мотивувати, організовувати та скеровувати наукову роботу школярів (слухачів МАН та ін.).

Відповідно до мети і завдань курсу студенти повинні оволодіти рядом загальних і фахових компетентностей.

Загальні компетентності (ЗК)	ЗК 1 ЗК 5 ЗК 8	Знання та розуміння специфіки професії і предметної галузі, основних концепцій, базових філологічних понять. Здатність здійснювати пошук, оброблення, аналіз, систематизацію, критичне осмислення інформації з різних джерел; навички використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, здатність до продукування та використання інноваційних технологій для забезпечення якісної вищої освіти.
-------------------------------------	-------------------------------	---

		Здатність спілкуватися державною мовою, уміння правильно, логічно, ясно будувати своє усне та писемне мовлення.
Фахові компетентності спеціальності (ФК)	ПК-1 ПК-2 ПК-3 ПК-4 ПК-5	<p>Здатність самостійно опанувати нові знання за спеціальністю, вільне володіння науковим інструментарієм у галузі філологічної та методичної науки для використання у професійній діяльності.</p> <p>Здатність осмислювати мистецтво слова як систему, розуміти еволюційний шлях розвитку української мови та мовознавства, української / світової літератури та літературознавства.</p> <p>Здатність до формування індивідуального ораторського стилю; уміння чітко і зрозуміло висловлювати думку, використовуючи знання законів техніки мовлення; вести розгорнутий академічний монолог/діалог із фахової проблематики (лекція, доповідь, виступ, огляд, промова тощо), володіти полемічним мистецтвом.</p> <p>Здатність виконувати різні види лінгвістичного, літературознавчого аналізу, до опанування технології роботи з фаховим текстом, реферувати, анотувати, редагувати, перекладати, укладати, нормативно вживати засоби наукової мови.</p> <p>Здатність орієнтуватися в основних тенденціях суспільного життя, мовної, літературної освіти та визначати власну позицію, вивчати, критично осмислювати й упроваджувати у власну педагогічну та наукову діяльність передовий український та світовий досвід відомих науковців та вчителів з метою свідомого вибору шляхів вирішення проблем в освітньому процесі.</p>

2. Передумови для вивчення дисципліни

У процесі вивчення таких курсів, як вступ до літературознавства, історія української літератури, історія зарубіжної літератури магістранти мають володіти основними літературознавчими термінами, характеризувати помітні явища літературного процесу: з'ясовувати місце, значення творчості (творів) письменника, стильові особливості літературного періоду національних літератур, жанрово-стильову специфіку творчості письменників різних національних літератур.

3. Результати навчання за дисципліною

Курс покликаний формувати в магістрантів уміння порівнювати, критично осмислювати науково-методичну та загальнонаукову інформацію; пропонувати шляхи вирішення досліджуваної проблеми, аргументуючи власну позицію. Навчальна дисципліна має сприяти формуванню умінь вільного

компетентного спілкування з широким колом фахівців у галузі професійної діяльності, ефективної взаємодії в команді, у професійному колективі.

Магістранти мають *знати*: головні етапи розвитку теоретико-літературознавчої думки; методологічні засади інтерпретації художніх текстів; визначення засадничих понять курсу (поетика, стиль, автор, художній світ, твір, текст, дискурс, неавторське слово, дискурс тощо).

Магістранти мають *вміти*: оперувати поняттями сучасної літературної методології; дискутувати навколо теоретичних принципів аналізу літературного твору; активно сприймати твір, розуміти його в контексті розвитку світової культури, філософської думки, з позицій духовних прагнень часу.

Методи навчання: проблемний, дослідницький, частково-пошуковий, інтерактивно-комунікативний (презентації).

Методики та технології навчання: теоретико-інформаційні (усний виклад, бесіда, розповідь, пояснення, обговорення), пошуково-творчі (аналіз ситуацій), самостійна робота (письмові роботи).

Результати навчання за дисципліною

Знання	ПРЗ 5 ПРЗ 7 ПРЗ 10	ПРЗ 5. Поглиблені знання теорії літератури, стильових тенденцій в літературі ХХ-ХХІ століття. ПРЗ 7. Базові уявлення про сучасні методи і методологію наукових досліджень у галузі філології та методики української мови та літератури. ПРЗ 10. Знання сучасних методик і технологій, зокрема інформаційно-комунікаційних для успішного, ефективного здійснення професійної діяльності та забезпечення якості наукових досліджень.
Уміння	ПРУ 1 ПРУ 2 ПРУ 3 ПРУ 10	ПРУ 1. Володіє науковим інструментарієм у галузі філології, проблемно-пошуковими методами для проведення досліджень у галузі філології та методики української мови та літератури.

<p>Комунікація:</p>	<p>ПРК 2</p> <p>ПРК 3</p>	<p>ПРУ 2. Уміє застосовувати раціональні прийоми пошуку, відбору і використання фахової інформації з різних джерел, у т.ч. цифрових для розв'язання проблем професійної (освітньої та наукової) діяльності.</p> <p>ПРУ 3. Уміє аналізувати, порівнювати, критично осмислювати науково-методичну та загальнонаукову інформацію; пропонує шляхи вирішення досліджуваної проблеми, аргументуючи власну позицію.</p> <p>ПРУ 10. Уміє будувати і втілювати ефективну стратегію професійного саморозвитку і самовдосконалення.</p> <p>ПРК 2. Ефективна взаємодія в команді, у професійному колективі та з представниками інших професійних груп.</p> <p>ПРК 3. Педагогічна комунікація у процесі навчання/викладання української мови і літератури.</p>
----------------------------	---	--

Набуті у процесі вивчення дисципліни знання можуть бути основою для подальшого навчання з підготовки доктора філософії (третій ступінь вищої освіти) зі спеціальності 035 Філологія.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала ЄКТС	Критерії оцінювання навчальних досягнень магістрантів
<p>Кількість балів за всі види навчальної діяльності</p>	<p>Студент має базові уявлення про сучасні методи і методологію наукових досліджень у галузі літератури; знає головні етапи розвитку теоретико-літературознавчої думки; вміє використовувати різні методологічні підходи, засадничі теоретичні знання до аналізу художніх текстів; володіє головними поняттями курсу.</p>
<p>90 – 100</p>	<p>Володіє знаннями сучасних методик і технологій, зокрема інформаційно-комунікаційних для успішного, ефективного здійснення професійної діяльності та</p>

	забезпечення якості наукових досліджень; володіє поглибленими знаннями з теорії літератури, оперує поняттями сучасної літературної методології; уміє вести дискусію навколо теоретичних принципів аналізу літературного твору;
82 – 89	Студент на достатньому рівні оперує поняттями сучасної літературної методології; уміє вести дискусію навколо теоретичних принципів аналізу літературного твору; активно сприймає твір, розуміє його в контексті розвитку світової культури, філософської думки, з позицій духовних прагнень часу; вміє аналізувати, порівнювати, критично осмислювати науково-методичну та загальнонаукову інформацію; пропонує шляхи вирішення досліджуваної проблеми, аргументуючи власну позицію.
74-81	Студент не на достатньому рівні оперує поняттями сучасної літературної методології; в цілому ввести дискусію навколо теоретичних принципів аналізу літературного твору; сприймає твір, проте не вповні розуміє його місце та значення в контексті розвитку світової культури, філософської думки, з позицій духовних прагнень часу; не на достатньому рівні володіє знаннями про методологічні підходи аналізу художнього твору; не може вповні виявити вміння і навички аналізувати художній твір; порівняння, висновки, узагальнення мають поверховий характер.
64-73	Студент неповно аналізу літературне явище, порівняння поверхове; вміє критично осмислювати науково-методичну та загальнонаукову інформацію; пропонує шляхи вирішення досліджуваної проблеми; вповні не виявляє вміння і навички аналізувати художній твір; не володіє знаннями про методологічні підходи, літературознавчі школи; знає ключові теоретичні поняття.
60-63	Студент не засвоїв теоретичний матеріал, аналіз твору побіжний, некваліфікований; не вміє аналізувати, порівнювати, критично осмислювати науково-методичну та загальнонаукову інформацію; не пропонує шляхи вирішення досліджуваної проблеми, не вміє

	аргументувати власну позицію; не вміє будувати і втілювати ефективну стратегію професійного саморозвитку і самовдосконалення; потребує повторного вивчення курсу.
35-59	Студент не виконав програму курсу, не набрав належної кількості балів.
1-34	Повторне вивчення курсу

РОЗПОДІЛ БАЛІВ (д.ф.н.)

Поточне тестування																		Іспит	Сума	
Розділ 1						Розділ 2						Розділ 3								
24						24						27								
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	Т 10	Т 11	Т 12	Т 13	Т 14	Т 15	Т 16	Т 17	Т 18			Т 19
П р.	С. р.	П р.	С. р.	П р.	С. р.	Пр .	С. р.	С. р.	П р.	С. р.	П р.	С р.	Пр .	С. р.	Пр .	П р.	С. р.			С. р.
5	3	5	3	5	3	5	3	3	5	3	5	3	5	3	5	5	3	3	25	100

РОЗПОДІЛ БАЛІВ (з.ф.н.)

Поточне тестування																		Іспит	Сума
Розділ І					Розділ ІІ						Розділ ІІІ							25	100
26					22						27								
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т ⁸	Т 9	Т 10	Т 11	Т 12	Т 13	Т 14	Т 15	Т 16	Т 17	Т 18		
П р.	П р.	С. р.	П р.	С. р.	П р.	С. р.	С. р.	С. р.	П р.	П р.	С. р.	П р.	С. р.	П р.	С. р.	С. р.	П р.		
5	5	3	5	3	5	3	3	3	5	5	3	5	3	5	3	6	5		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	задовільно
60 - 63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Контроль знань здійснюється у формі тестів, письмових самостійних робіт, оцінювання виступів на семінарах, участі в дискусіях під час практичних занять тощо.

Поточне оцінювання результатів навчання – іспит.

6. Програма навчальної дисципліни

РОЗДІЛ 1. Про сутність мистецтва і специфіку художньої літератури як виду мистецтва

Загальне визначення мистецтва. Мистецтво як художня творчість, один із найважливіших елементів культури. "Практичні мистецтва" як "техне". Міф про Прометея, який навчив людей здатності до оволодіння "техне", здатності до культури. Есхіл, Платон, Аристотель та інші грецькі поети й філософи (софісти) про "техне". Пантеон Муз як втілення техне. Естетична функція мистецтва. Міф і символ. Поетична символіка Співвідносність міфологічної і поетичної символіки (аналогічна і водночас суперечлива). Ідентичність образу і предмета як елементи гри в поетичному символі. Загальне поняття про літературний образ як форму художнього творення.

Предмет мистецтва та його мета. Типи авторської емоційності (пафосу). Величне і героїчне, драматичне і трагічне, ідилічне. Сентиментальність, романтика, гумор, сатира, іронія. Інші способи вираження авторської оцінки в літературному творі. Автор у тексті літературного твору (образ автора).

Імперсональні теорії мистецтва. Актуалізація ірраціонального та імперсонального начал в естетичних та філософських теоріях початку ХХ ст. Мистецтво і психоаналіз З.Фрейда, його основні принципи. Свідомість як сліпе знаряддя несвідомого. Мистецтво як сон серед білого дня («Поет і фантазування»). Критика фрейдизму в працях К.-Г.Юнга, Е.Фромма, Л.Виготського та ін. Глибинна психологія К.-Г.Юнга. Поняття колективного несвідомого і архетипу. Міф і архетип. Структура творчого процесу (ст. «Про ставлення аналітичної психології до поетяко-художньої творчості»). «Мистецька психологія колективна, а не особиста справа», «Не Гете робить

Фауста, а душевна компонента Фауста робить Гете» (ст. «Психологія і поезія»). Література й інші види мистецтва. Мова як універсальний засіб художнього зображення. Своєрідність зображувального начала в літературі. Література і живопис. Неречевість словесних картин. Апелювання не стільки до зору, скільки до уяви (за працями Лессінга, Франка, Білецького).

Своєрідність виражального начала в літературі. Література і музика. Здатність літератури передавати невисловлюване, занурюватись у глибини свідомості й підсвідомості тощо (за Франком). О.Потебня про смислову насиченість, полісемізм (полісемантичність) поетичного слова. Інакомовлення як джерело поетичної образності. Мова як предмет художнього зображення. Монологи і діалоги як відтворення мислення, емоційного та інтелектуального спілкування. Історична доля мови як предмета художнього зображення. Канонічність (однотипність) мови персонажів та оповідачів у традиційних жанрах давньої та середньовічної літератури. Багатоголосся літератури останніх століть. Неавторська (чужа) мова в творі (за М.Бахтіним). Простір і час у літературі.

РОЗДІЛ 2. Теорія літератури й методологія

Поняття літературного твору. Обґрунтування Гегелем концепції єдності форми і змісту в мистецтві. Рівні художньої форми літературного твору: предметно-композиційний, сюжетний і мовний. Стиль твору як сукупність елементів художньої форми. Ідея і тенденція. Ідея і смисл. Концепція цілості художнього твору. Два завдання наукового розгляду літературних творів: 1) аналіз формальних елементів твору та з'ясування їхньої функції; 2) інтерпретація змісту твору. Проблема інтерпретації. Інтерпретація літературного твору з позицій герменевтики. Складові елементи літературного твору.

Літературний твір у тлумаченні формальної школи. Виникнення формалізму в Росії (ОПОЯЗ, Московський лінгвістичний гурток). Розгляд літературного твору як «чистої форми» («співвідношення матеріалів»). Заміна дихотомії

«форми і змісту» дихотомією «форма і матерія». Визначення мистецтва як «прийому». Літературний твір у тлумаченні феноменологічної школи.

Основні принципи феноменологічної школи. Е.Гуссерль, засновник феноменологічної філософії, про інтенційність як конструювання об'єкта свідомістю. Ідея багатошаровості естетичного об'єкта. Повернення до самих «предметів» шляхом редукції, відкидання суспільних, історичних і культурних передумов.

Р. Інгарден як провідний представник феноменологічної школи в естетиці та літературознавстві. Дослідження інтенційних, тобто художніх творів у його працях «Про пізнавання літературного твору», «Двомірність структури літературного твору», «Схематичність літературного твору», «Літературний твір та його конкретизація». Визначення літературного твору як суто інтенційного, джерелом існування якого є творчі акти свідомості автора. Твір як єдине ціле.

Літературний твір з погляду структуралізму. Виникнення, структуралізму в лінгвістиці (Женевська школа, Ф. де Соссюр та його учні). Літературний твір з погляду структурної поетики. Взаємодія структуралізму з семіотикою (Тартуські структурно-семіотичні збірники, праці Ю.Лотмана). Постструктуралістські праці Р.Барта («Задоволення від тексту», «Текстовий аналіз однієї новели Едгара По» та ін.). Текст як «поле методологічних операцій». Поняття інтертекстуальності. Зразок структурації, розкриття кодів смислу в праці Р.Барта «Аналіз однієї новели Едгара По».

Літературний твір в інтерпретації рецептивної естетики і поетики. Рецепція, головний предмет вивчення рецептивної естетики і поетики. Підхід до літературного твору як до результату комунікації між автором і читачем, як вибудовування читачем смислу твору. Відкидання феноменологічної та структуралістської концепцій незалежності мистецтва від суспільно-історичного контексту. Розгляд літературного тексту як продукту історичної ситуації, залежного від позиції читача-інтерпретатора.

РОЗДІЛ 3 . Теорія літератури й сучасний методологічний дискурс

Гене́за літературної творчості. Зумовленість літератури позахудожніми факторами (відповідно суспільною психологією та ідеологією) – суспільна ознака культурно-історичної школи в літературознавстві. Їх відмінні риси у трактуванні генези літературної творчості. Роль праць І.Тена для становлення культурно-історичної школи. Розуміння художнього твору як фіксації «духу» народу в різні історичні моменти. Значення «раси» (вродженого національного темпераменту), «середовища» (природи, клімату, соціальних обставин), «моменту» (досягнутого рівня культури, традиції) для літературної творчості.

Дослідження внутрішніх факторів літературного розвитку міфологічною школою (міф як необхідна умова мистецтва, його значення для фольклору та ранньої художньої словесності, міф як архетипна структура у сучасному літературному процесі); представниками біографічного методу (біографія та особистість письменника як визначальний момент творчості); компаративістикою (взаємозв'язки і взаємодії національних літератур на основі їх порівняльно-історичного дослідження; компаративістичні студії М.Драгоманова, М.Дашкевича, І.Франка); формальною школою (акцент на прийомах художнього зображення, їх функціях у структурі творів; психологічною школою (твір як модель душі його творця, О.Потебня та ідеї психологічної школи у праці «Думка і мова»). Різноманітність і багатоманіття факторів художньої діяльності. Історичне функціонування літератури. Роль літературної критики.

Деконструкція тексту. Ж. Дерріда та його принцип «реконструкції» тексту. Питання про смерть автора.

Особливості структурального аналізу творів. Зв'язок структуралізму з лінгвістикою та математикою. Теоретичні розробки методу. Ю. Лотман та його праці. Структуральний і формальний методи: аспекти відмінності.

Феміністичні дослідження в українському літературознавстві. Сутність феміністичних ідей. Фемінізм і гендер: проблема спільного й відмінного. Елен

Шовалтер про дві течії у феміністичній критиці. Феміністичні доміанти в українському літературознавстві: умови формування і перспективи.

Актуальність, новизна і наукова продуктивність постколоніальних студій. Змістова зорієнтованість (колоніальна, антиколоніальна) постколоніальних студій. Теоретики та їхні праці про постколоніальний вид літературного аналізу.

7.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Тема. Жанрова специфіка художніх творів у теоретичному дискурсі

Поняття «жанр», «жанрова система». Із історії вивчення жанрів. Ц. Тодоров про походження жанрів. Проблема жанрового визначення роману. Методологічна основа вивчення жанро- і системотворення. Дифузія жанрів. Правомірність існування терміна «чорнобильський жанр» (М. Павлишин). Романне багатоголосся. Гумор як жанротворчий фактор. Жанротворча роль ретроспекції в романі ХХ ст. Хронотопний аспект вивчення жанрової системи. Зв'язок жанро- і системотворення з естетикою літературного напрямку. Проблема розмежування роману й повісті, умовність чіткого поділу.

Тема. Теоретичні й практичні засади інтертекстуальності

Теоретичні основи інтертексту Ю.Крістева, Р.Барт, В.Халізов, І.Льїн, Л.Женні, М.Бахтін про текст та інтертекст. Інтертекстуальність як сукупність міжтекстових зв'язків, виявлення різних форм і напрямів письма (цитата, центон, ремінісценція, алюзія, пародія, плагіат, стилізація тощо) в одній текстовій площині. Відповіді ілюструвати прикладами з творів українських письменників. Два типи зв'язків у тексті: а) відкритий (цитата з іншого тексту); б) закритий (прихована цитата, перегук із іншими сюжетами, образами). Приклади відкритого і закритого зв'язків у тексті. Межа між відкритою і закритою інтертекстуальністю. Квазіінтертекстуальність. Види

інтертекстуальності. Типологія інтертекстуальності Ж.Женетта. Роль автора, тексту і читача в інтертекстуальності.

Тема. Психологічний напрям у літературознавстві

Е. Еннекен, В. Вундт, Е. Ельстер та ін. про мистецтво як сублимацію (перехід) авторської психології в художні образи. Основні представники психологічної школи в українському літературознавстві. О. Потебня про структурно-типологічні аналогії між мовотворчими процесами, психологією творчості зі словом, символічним знаком та конструюванням картини світу. Три аспекти функціонального бачення художньої творчості (за О. Потебнею): 1) феномен резонансності; 2) лінгвопсихологічне бачення «життя» художнього твору; 3) художня література – вагомий чинник живого неперервного процесу становлення, формування, розповсюдження образів, думок, смаків, уподобань.

Тема. Час і простір у художньому творі

Художня література як мистецтво часове. Часопростір як провідний елемент у будові художньої дійсності. Часова природа літературного образу (за Г.Е.-Лессінгом). Поняття про хронотоп. Погляди М.Бахтіна на хронотоп. Естетика і поетика художнього твору (на основі концепцій російського дослідника). Ідеї М. Бахтіна в контексті світової літературознавчої думки. Сюжетно-композиційні особливості твору і хронотопу. Особливості романного хронотопу. Загальна просторово-часова структура твору.

Тема. Архетипна критика К.-Г.Юнга й проблеми інтерпретації тексту

Сутність концепції глибинної (аналітичної) психології К.-Г. Юнга. Роль теорії Платона, Августина, К.Леві-Брюля, З.Фрейда у формуванні ідей К.-Г. Юнга. Н. Фрай – основоположник архетипної критики. Ідеї Е. Нойманна, Дж. Хілмана в системі основних положень аналітичної психології.

Роль колективного підсвідомого (певного класу, народу, нації, раси) у процесі художнього творення.

Поняття про архетип та архетипну психологію. Творчий процес як процес «одухотворення» архетипів, його художнього розгортання.

Тема. Основи міфоаналізу

Розвиток міфології як наукової дисципліни.

Сутність міфу та його функції (гностичні: міфосемантизаційні, класифікаційні, таксономічні (упорядкувальні), моделювальні; онтичні (культурно-нормативні): соціально-регулююча (ідеологічна), соціально-психотерапевтична, соціалізаційна, магічна, консервативна, етнодемаркаційна тощо.

Міф як основоположна форма духовної і матеріальної культури.

Тема. Література і малярство: аспекти синтезу

Відображення сутності імпресіоністичної манери письма художника у романі Е.Золя «Творчість».

Історія створення «роману про мистецтво». Реальні події і факти з життя Е.Золя і його друзів – Сезанна, Е. Мане, К.Моне. Погляди митців – героїв твору – (Сандоза і Клода Дюваля (Лантьє) на мистецтво. Художнє бачення Е.Золя «секретів творчості» художника-імпресіоніста. Елементи натуралізму у романі.

Тема. Рецепція тексту: методологічні параметри проблеми

Проблеми рецептивної естетики і поетики у творчій спадщині І. Франка. Трактат І.Франка «Із секретів поетичної творчості» як предтеча вітчизняної рецептивної поетики. Теорія рецептивної естетики в європейському літературознавстві 70-х рр. ХХ ст. Праці В.Ізера та Г.Яусса. Сутність основних ідей учених. Рецептивна естетика як парадигма літературознавства у теоретичних працях Р. Варнінга. Проблема множинності, полісемії в літературі і мистецтві, проблема взаємодії між читачем і текстом.

Тема. Культурологічні засади аналізу художнього твору

Сутність культурологічного підходу. Аналіз художнього твору («Силуети» (цикл) Л. Костенко, «Автопортрет з уяви» В. Яворівського, «Марія Башкирцева. Життя за гороскопом», «Поет із пекла. Тодось Осьмачка» М. Слабошпицького, «Батькові» Ю. Липи, «Самотній мандрівник простує по самотній дорозі» В. Домонтовича тощо) у культурологічному вимірі.

Тема. Компаративістські основи аналізу художнього твору

Українська компаративістика: минуле, сучасне, майбутнє. Методологія літературознавчої компаративістики. Українська компаративістика ХІХ – початку ХХ ст.: особливості формування і становлення. Сучасні напрямки компаративних студій. Поняття про імагологію. Мандрівні образи, сюжети у вітчизняній літературі відповідь проілюструвати прикладами).

Тема. Переклад і проблема збереження національної самобутності художнього твору

Секрети і парадокси перекладу. Проблеми невідповідності перекладу оригіналу. Огляд літератури з проблем перекладознавства. Перекладознавчі проблеми у світлі літературознавчих теорій. Порівняння перекладів різних авторів із оригіналом.

Тема. Текстовий аналіз Р. Барта

Сутність методики текстового аналізу Р. Барта. Поняття про текст і твір. Лексія. Основні дослідницькі процедури з текстом (за Р. Бартом): «розсипаний текст»; «конотація»; «крок за кроком»; «комбінаторна безкінечність».

Тема. Біографічний метод – ключ до багатогранного осмислення творчості письменника

Основні засади біографічного методу. Теоретики та їхні розвідки. Постать Шарля-Огюстена Сент-Бева.

Роль щоденникових записів, листів для ґрунтовного вивчення творів з біографічною канвою. Взаємодія життєвих і літературних планів у творах.

Біографічний аналіз творів Т. Шевченка «Ми восени таки похожі...», Лесі Українки «Ти не хотів мене взяти...», «Квіток, квіток, як можна більше квітів». Олени Теліги «Чоловікові», Ліни Костенко «Я дуже тяжко вами відболіла».

Тема. Психоаналіз З. Фрейда – галузь психологічної методології

Основні концепції З. Фрейда. Опоненти З.Фрейда у середині ХХ ст.

Психоаналітичні студії у вітчизняному та світовому літературознавстві.

Психоаналіз та українське літературознавство. І.Франко і дофрейдівська психоаналітика.

З. Фрейд і слов'янський гуманізм .Синтез психоаналізу З.Фрейда з іншими галузями знань. С.Павличко «Сто років без Фрейда», «Фрейдиський аналіз української класики: Шевченко, Костомаров, Куліш, Нечуй-Левицький», «Фрейдизм як критичний дискурс: Степан Балея».

Тема. Сутність герменевтичного підходу до вивчення зразків словесної творчості

Розвиток герменевтики у просторі й часі від античності до Ф. Шлеєрмахера. Сутність ідей Г.-Г. Гадамера. Філософська герменевтика М. Хайдеггера, Р. Інгардена. Три рівні інтерпретації тексту. Закономірності змін естетичних мод. Культура інтерпретації. Г.-Г. Гадамер про істинність тексту. Думки Г.-Г.Гадамера про мистецтво і наслідування та актуальність прекрасного.

Тема. Феноменологічна інтерпретація літературного

Феноменологічна школа в філософії та літературознавстві, її загальні методологічні принципи. Проблеми феноменології у працях Е.Гуссерля. Поняття інтенціональності. Феноменологічна герменевтика П. Рікера. Переосмислення ідей Фрейда, Дільтея, Хайдеггера. Символічна функція –

основна характеристика людського феномену. Основні етапи розуміння тексту (за П. Рікером). Багатофазовість і багатошаровість літературного твору.

Тема. Еволюційний метод

Теоретичні засади еволюційного методу. Основні ідеї Фердинанта Брюнетьєра. Питання про місце твору у саморозвитку мистецтва. Еволюція жанрів: балади Т.Шевченка та І.Драча, притчі Г.Сковороди, І.Франка, Д.Павличка.

Тема. Культурно-історичний метод

Особливості культурно-історичного методу. Теоретичні засади та їх прояви у вітчизняному літературознавстві. Ідеї Іпполіта-Адольфа Тена. Теорія запозичень (міграції сюжетів) та особливості її реалізації в художніх творах: культурно-історичний підхід. Культурно-історичний аналіз творів Т.Шевченка «Розрита могила», П.Куліша «Чорна рада», Лесі Українки «Бояриня».

Тема. Формальний аналіз тексту, його родові різновиди

Історія формальної школи в Україні. Специфіка аналізу поетичних творів (тропи, фігури, метрика, рима, римування).

Особливості формального аналізу прозових творів (художня деталь, позасюжетні елементи, стрижневий образ тощо).

Специфіка поетичних родів і завдання аналізу (епічний твір, драматичний твір, ліричний твір). Сюжет і оповідь у поезії та прозі.

Тема. Деконструкція тексту

Жак Дерріда та його принцип “деконструкції” тексту.

Питання про смерть автора.

Лакуни та маргінеси. Коментар І.Ільїна.

Деконструктивне прочитання тексту Ю.Андруховича “Екзотичні птахи і рослини”. Парадоксальність висновків.

Тема. Структуральний аналіз творів

Особливості структурального аналізу творів.

Зв'язок структуралізму з лінгвістикою та математикою.

Теоретичні розробки методу. Ю. Лотман та його праці.

Структуральний і формальний методи: аспекти відмінності.

І. Драч «Чорнобильська мадонна»: структуральний аналіз.

Тема. Феміністичні дослідження в українському літературознавстві

Сутність феміністичних ідей. Фемінізм і гендер: проблема спільного й відмінного. Елен Шовалтер про дві течії у феміністичній критиці.

Феміністичні домінанти в українському літературознавстві: умови формування і перспективи (праці С.Павличко, О.Забужко, Н.Зборовської, В.Агєєвої та ін.). Українська феміністична критика в оцінці сучасників (М.Наєнка, А.Бичко, Л.Масенко, Ю.Коваліва та ін.).

Феміністичне прочитання драми Лесі Українки «Одержима».

Тема. Постколоніальні студії наприкінці ХХ ст.

Актуальність, новизна і наукова продуктивність постколоніальних студій. Змістова зорієнтованість (колоніальна, антиколоніальна) постколоніальних студій. Теоретики та їхні праці про постколоніальний вид літературного аналізу (С. Слемон, Г. Тіффін, Г. Ч. Співак, Е. Саїд, Г. Бгабга, А. Муктерджі, С. Дюрінг). М. Павлишин «Постколоніальна критика і теорія».

Твори «Розрита могила», «Тризна» Т.Шевченка, «Сто років як сконала Січ» В.Стуса, «Московіада» Ю.Андруховича: постколоніальне прочитання.

7.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

014 Середня освіта

Назви розділів	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
		лек	пр	конс	ср		лек	пр	конс	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
РОЗДІЛ 1. Про сутність мистецтва і специфіку художньої літератури як виду мистецтва										
Тема. Вступ. Художня література як мистецтво слова	2	2				2	2			
Тема. Жанрова специфіка художніх творів у теоретичному дискурсі	8				8	12				12
Тема. Теоретичні і практичні засади інтертекстуальності	2		2			2		2		
Тема. Основи літературної герменевтики	4	2				2				
Тема. Герменевтичний підхід до вивчення зразків словесної творчості	4		4							
Тема. Літературний твір і феноменологічна школа	2	2								
Тема. Феноменологічна інтерпретація літературного твору	8				8	12				12
Тема. Еволюційний метод	8				8	12				12
Тема. Основи міфоаналізу	8				8	12				12
РОЗДІЛ 2. Теорія літератури й методологія										
Тема. Літературознавча компаративістика	4	4				2	2			
Тема. Література і малярство: аспекти	8				8	12				12

синтезу										
Тема. Компаративістські основи аналізу художнього твору	2		2	2						
Тема. Рецепція тексту: методологічні параметри проблеми	8				8	12				12
Тема. Літературний твір і рецептивна естетика	2	2								
Тема. Основи хронотопічного аналізу	2	2								
Тема. Час і простір у художньому творі	2		2							
Тема. Біографічний метод – ключ до багатогранного осмислення творчості письменника	8				8	12				12
Тема. Переклад і проблема збереження національної самобутності художнього твору	8				8	12				12
Тема. Психологічний напрям у літературознавстві	2		2							
РОЗДІЛ 3. Теорія літератури й сучасний методологічний дискурс										

Тема. Психоданаліз 3. Фройд – галузь психологічної методології	10		2		8	12		2		10
Тема. Архетипна критика К.-Г. Юнга й проблема інтерпретації тексту	6	2	2	2		2			2	
Тема. Текстовий аналіз Р. Барта	4	2	2							
Тема. Постколоніальні студії наприкінці XX ст.	7				7	12				12
Тема. Культурно- історична школа	8				8	12				12
Тема. Деконструкція тексту	7				7	10				10
Тема. Феміністична критика в літературознавстві	8				8	10				10
Усього годин	150	18	18	4	110	150	4	4	2	140

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Теоретичні й практичні засади інтертекстуальності	2	2
2	Психологічний напрям у літературознавстві	2	
3	Архетипна критика К.-Г. Юнга й проблеми інтерпретації тексту	2	
4	Компаративістські основи аналізу літературного твору	2	
5	Текстовий аналіз Р. Барта	2	
6	Психоданаліз З. Фройд – галузь психологічної методології	2	2
7	Герменевтичний підхід до вивчення зразків	4	

	словесної творчості		
8	Час і простір у художньому творі	2	
	Разом	18	4

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Білецький Л. Основи літературно-наукової критики (Спроба літературно-наукової методології). К. : Либідь, 1998. 408 с.
2. Білоус П. Вступ до літературознавства. Теорія літератури. Психологія літературної творчості: лекції. Житомир : Рута, 2009. 336 с.
3. Білоус П. Теорія літератури: навч. посібник. К. : Академія, 2013. 328 с.
4. Будний В., Ільницький М. Порівняльне літературознавство. К. : Києво-Могилянська академія, 2008. 430 с.
5. Гадамер Г.-Г. Істина і метод. К. : Юніверс, 2000. 459 с.
6. Галич О. Історія літературознавства. Луганськ : Книжковий світ, 2009. 263 с.
7. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури. К. : Либідь, 2001. 486 с.
8. Грицик Л. Українська компаративістика: концептуальні проєкції. Донецьк : Юго-Восток, 2010. 298 с.
9. Гиршман М. Литературное произведение. Теория и практика анализа. М. : Вища школа, 1991. 160 с.
10. Довгалевський М. Поетика. К. : Мистецтво, 1973. 435 с.
11. Дюришин Д. Теория сравнительного изучения литературы. М. : Прогресс, 1979. 317 с.
12. Зарубежная эстетика и теория литературы XIX – XX вв. Трактаты, статьи, эссе. М. : Издательство Московского университета, 1987. 36 с.
13. Зборовська Н. В. Психоаналіз і літературознавство. К. : Академвидав, 2003. 392 с.

- 14.Квіт С. Основи герменевтики. К. : Академія, 2003. 192 с.
- 15.Література. Теорія. Методологія. Вид. 2 / за ред. Д. Уліцької. К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. 543 с.
- 16.Наєнко М. Українське літературознавство. Школи. Напрями. Тенденції. К. : Академія, 1997. 316 с.
- 17.Наливайко Д. Теорія літератури й компаративістика. К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. 347 с.
- 18.Поспелов Г. Теория литературы. М. : Высш. школа, 1978. 351 с.
- 19.Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. Львів : Літопис, 1996. 633 с.
- 20.Современное зарубежное литературоведение: Энциклопедич. справочник. М. : Интрада, 1999. 320 с.
- 21.Теорія літератури в Польщі. Антологія текстів. Друга половина ХХ – початок ХХІ ст. / Упоряд. Б.Бокула. К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 531 с.
- 22.Ткаченко А. Мистецтво слова. Вступ до літературознавства. К. : ВПЦ «Київський університет», 2003. 448 с.
- 23.Хализев В. Теория литературы. 4-е изд., испр. и доп. М. : Изд. Моск. ун-та, 2004. 405 с.

Додаткові:

1. Аверинцев С. Поэтика древнегреческой литературы. М. : Наука, 1981. 368 с.
2. Ауэрбах Э. Мимесис. Изображение действительности в западноевропейской литературе. М. : Прогресс, 1976. 556 с.
3. Барабаш Ю. Алгебра и гармония. О методологии литературоведческого анализа. М. : Художественная литература, 1977. 224 с.
4. Бахтин М. Вопросы литературы и эстетики. М. : Художественная литература, 1975. 504 с.
5. Бахтин М. Работы 1920-х годов. К. : Next, 1994. 383 с.
6. Бахтин М. Эстетика словесного творчества. М. : Искусство, 1979. 423 с.

7. Валери П. Об искусстве. М. : Искусство, 1993. 523 с.
8. Вейман Р. История литературы и мифология. М. : Прогресс, 1975. 344 с.
9. Волков И. Творческие методы и художественные системы. М. : Искусство, 1978. 264 с.
10. Выготский Л. Психология искусства. М. : Педагогика, 1986. 347 с.
11. Гадамер Г.-Г. Актуальность прекрасного. М. : Искусство, 1991. 368 с.
12. Гадамер Г.-Г. Герменевтика і поетика: Вибрані твори. К. : Юніверс, 2001. 280 с.
13. Гейзинга Й. Homo ludens. К. : Основи, 1994. 250 с.
14. Горболіс Л. Теорія літератури й методологічний дискурс. Суми : Мрія-1, 2014. 205 с.
15. Гнатюк М. Иван Франко і проблеми теорії літератури. К. : Академія, 2011. 240 с.
16. Градовський А. Компаративний аналіз у системі шкільного курсу літератури: методологія та методика. Черкаси : Брама, 2003. 291 с.
17. Довгалевський М. Поетика. К. : Мистецтво, 1973. 435 с.
18. Ингарден Р. Исследования по эстетике. М. : Издательство иностранной литературы, 1962. 572 с.
19. Клочек Г. Поетика і психологія. К. : Знання, 1990. 47 с.
20. Лосев А. История античной эстетики. Аристотель и поздняя классика. М. : Искусство, 1975. 672 с.
21. Лотман Ю. Анализ поэтического текста. Ленинград : Просвещение, 1972. 272 с.
22. Лотман Ю. Лекции по структурной поэтике. Учен. зап. Тартуского гос. ун-та. Вып. 160. Тарту, 1964. 195 с.
23. Макаров А. Підсвідомість і мистецтво. Нариси з психології творчості. К. : Радянський письменник, 1990. 285 с.
24. Марко В. Основи аналізу літературного твору: Навч.-метод. посібник для студентів і вчителів. Кіровоград : РВЦ. КДПУ ім. В.Винниченка, 2003. 32 с.

- 25.Мелетинский Е. Поэтика мифа. М. : Наука, 1976. 407 с.
- 26.Мерло-Понті М. Феноменологія сприйняття. К. : Український Центр духовної культури, 2001. 552 с.
- 27.Наєнко М. Інтим письменницької праці: 3 лекцій про специфіку літературної творчості. К. : Педагогічна преса, 2003. 277 с.
- 28.Наливайко Д. Спільність і своєрідність: Українська література в контексті європейського літературного процесу. К. : Дніпро, 1988. 395 с.
- 29.Ортега-и- Гасет Х. Естетика. Філософія. Культура. М. : Искусство, 1991. 588 с.
- 30.Павличко С. Теорія літератури. К. : Основи, 2002. 679 с.
- 31.Пилип'юк О. Зародження літературознавства: Схід – Захід: Ч.1: Схід. – Івано-Франківськ : Гостинець, 2002. 145 с.
- 32.Піхманець Р. Психологія художньої творчості. К. : Наукова думка, 1991. 164 с.
- 33.Потебня А. Мысль и язык. М. : Правда, 1980. 203 с.
- 34.Потебня А. Слово и миф. М. : Правда, 1989. 505 с.
- 35.Потеня А. Теоретическая поэтика, – М. : Высш. шк, 1990. 344 с.
- 36.Рикер П. Конфликт интерпретаций. Очерки о герменевтике. М. : Академический Проект, 2008. 695 с.
- 37.Сент-Бев Ш. Литературные портреты. Критические очерки. М. : Художественная литература, 1970. 607 с.
- 38.Тарнашинська Л. Презумпція доцільності: Абрис сучасної літературознавчої концептології. К. : Вид. дім. «Києво-Могилянська академія», 2008. 534 с.
- 39.Ткачук О. Наратологічний словник. Тернопіль: Астон, 2002. 173 с.
- 40.Топоров В. Миф. Ритуал. Символ. Образ. М. : Прогресс-Культура, 1995. 624 с.
- 41.Фащенко В. У глибинах людського буття. Одеса : Маяк, 2005. 639 с.
- 42.Фізер І. Психолінгвістична теорія літератури Олександра Потебні. К. : Академія, 1993. 112 с.

43. Шеллинг Ф. Философия искусства. М. : Мысль, 1966. 496 с.
44. Шіллер Ф. Естетика. К. : Мистецтво, 1974. 363 с.
45. Шляхова Н. Емоції і художня творчість. К. : Мистецтво, 1981. 100 с.
46. Эйхенбаум Б. О литературе. Работы разных лет. М. : Советский писатель, 1987. 350 с.

Праці Горболіс Л. М. з проблем теорії літератури

1. Горболіс Л. Теорія літератури і методологічний дискурс: навчальний посібник для студентів-філологів : У 2 ч. Ч. 1. Суми: ВВП «Мрія-1», 2014. 208 с.
2. Горболіс Л. Інтерпретаційне поле українського художнього тексту (кінець XIX – початок XX ст.) : навч. посібник для студентів-філологів. Суми: Видавничо-виробниче підприємство «Мрія» ТОВ, 2016. 208 с.
1. Горболіс Л. Студія про наративні стратегії прозописьма українського модерніста. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Літературознавство. За ред. д.ф.н. М.П.Ткачука. Тернопіль: ТНПУ, 2014. Вип. 39. С. 517- 520.
2. Горболіс Л. Кінематографічний арсенал «Камінного хреста». Слово і Час. 2014. № 6. С. 32-39.
3. Горболіс Л. Партитура ритму у прозі Марка Черемшини. Слово і Час. 2015. № 8. С. 70-79.
4. Горболіс Л. М. Чужина: коди інтерпретації : монографія. Суми: ВВП «Мрія», 2016. 176 с.
5. Горболіс Л. Про збереження ідентичності у романі Степана Процюка «Руйнування ляльки». Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Філологічні науки (літературознавство) : зб. наук. праць/ за ред. Оксани Філатової. № 1 (17), травень 2016. Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2016. С. 71-77.
6. Горболіс Л. Яке воно «Літо-АТО»? Слово і Час. 2016. № 6. С. 22-34.

7. Горболіс Л. Коди інтерпретації повісті Я. Ясінського «Кураї або Варіації ошийника». Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Філологія. 2016. № 2 (36). С. 86-92.
8. Горболіс Л. Читання як самозбереження реципієнта. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2016. № 24. Т.1. С. 126-129.
9. Горболіс Л. Кінематографічні аспекти візуалізації образу в «Камінному хресті» Василя Стефаника. Прикарпатський вісник НТШ. Слово. 2016. № 2. С. 143-150; Василь Стефаник: наближення / за ред. Степана Хороба. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2017. С. 143-151.
10. Горболіс Л. Вертикалі й горизонталі території змін (за прозовим циклом Олафа Клеменсена «Майдан»). Текст. Контекст. Інтертекст [Електронний ресурс]. 2017. № 1. http://text-intertext.in.ua/pdf/n012017/horbolis_larysa_01_2017.pdf
11. Горболіс Л. Про що танцює героїня «Дитячої груді у скрипці». Слово і Час. 2017. № 7. С. 17-31.
12. Горболіс Л. Світ душі українця в поезії Тараса Шевченка «Ми восени таки похожі...». Шевченків світ. 2017. № 10. С. 50-60.
13. Горболіс Л. Художня концепція філософії буття героя у збірці Петра Сороки «Симфонія Петриківського лісу». Філологічні трактати. 2017. Т. 9, № 4. С. 127-138.
14. Горболіс Л. Доба і музика Кароля Ліпінського (за повістю-феєрією Лесі Білик «Промені й тіні Кароля Юзефа Ліпінського»). Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Філологічні науки (літературознавство) : зб. наукових праць / за ред. О. С. Філатової. № 1 (21). 2018. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2015. С. 36-40.
15. Горболіс Л. Із секретів творчості Володимира Корнійчука . Слово і Час. 2018. № 6. С. 22-32.

16. Горболіс Л. Природоохоронна естетика у збірці Петра Сороки «Де свище Овлур». Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. Вип. 34. Одеса: МГУ, 2018. С. 17-20.

Інформаційні ресурси

1. Галич О. Теорія літератури : підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих закладів освіти [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.padahead.com/?book=85654>
2. Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст./ За ред. М. Зубрицької [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.twirpx.com/file/912427/>

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

Плани практичних занять.

Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів.

Навчально-методичні й навчальні посібники автора програми.